

ВІДГУК

офіційного опонента

на дисертацію Нестеренко Валентини Геннадіївни «Вплив медико-соціальних чинників на формування здоров'я академічно здібних дітей середнього шкільного віку», що представлена на здобуття наукового ступеня кандидата медичних наук за спеціальністю 14.02.01 – гігієна та професійна патологія.

Актуальність теми. Аналіз досліджень і публікацій засвідчує, що проблемі збереження здоров'я та психологічної адаптації академічно здібних дітей до навчання в основній школі в умовах використання різних освітніх моделей присвячено невелику кількість наукових праць в Україні, у яких розглянуто різні аспекти: вивчення проблеми адаптації п'ятикласників до нових умов навчання вивчення взаємозв'язку психологічних основ засвоєння знань з управлінням навчальною діяльністю. Зазначено, що поза увагою вчених залишається вплив психолого-педагогічних чинників на здоров'я та шкільну адаптацію учнів базової школи в умовах інтенсифікації їх навчальної діяльності із використанням освітніх моделей поглиблення, збагачення та актуалізації, що цілісно реалізовано в освітньо-педагогічному проекті «Інтелект України».

В межах науково-педагогічного проекту Всеукраїнського рівня створена спеціальна мережа класів в закладах загальної середньої освіти (ЗЗСО) за умовами поєднаних зусиль вчених психологів і педагогів, які за науковою тематикою створюють систему супроводження навчання, виховання та розвитку академічно здібних учнів.

Необхідність допомоги гостро проявляється в умовах переходу школяра з початкової до базової школи. Перехід до базової школи – важливий і складний період у житті дітей. Його складність полягає в тому, що діти переходять від одного учителя до кількох, з'являються нові предмети, зростає складність шкільної програми, з'являється кабінетна

система, змінюється шкільний статус дітей – від найстарших у початковій школі вони стають наймолодшими у середній школі, крім того діти стоять на порозі підліткового віку, провідною діяльністю стає міжособистісне спілкування, але основним заняттям все ж залишається навчання.

Саме цим питанням і присвячене дисертаційне дослідження Нестеренко В.Г., яке слід вважати своєчасним та практично-значущим як для науковців, та і практиків.

Зв'язок теми дисертації з державними й галузевими програмами

Дисертаційне дослідження виконане як фрагмент планових науково-дослідних робіт Державної установи «Інститут охорони здоров'я дітей та підлітків Національної академії медичних наук України»: «Розробити систему профілактичних заходів з оптимізації навчальної діяльності академічно здібних дітей під час їх адаптації до основної школи за умов меритократичної освіти» (№ держреєстрації 0112U001066, строки виконання 2015-2017 рр.).

Здобувач є співвиконавцем цієї наукової теми.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність та новизна.

Дисертаційна робота Нестеренко Валентини Геннадіївни «Вплив медико-соціальних чинників на формування здоров'я академічно здібних дітей середнього шкільного віку» побудована за традиційною схемою і складається зі вступу, огляду літератури, розділу щодо матеріалів, об'єктів та методів досліджень, трьох розділів власних досліджень, висновків, списку літератури обсягом 210 джерел. Обсяг роботи становить 160 сторінок тексту комп'ютерного набору, ілюстрації представлені 18 рисунками та 22 таблицями.

В першому розділі проаналізовані дані сучасної наукової літератури з питань гігієнічної оцінки профілактичних заходів та попередженню сталого погіршення здоров'я академічно здібних учнів середнього шкільного віку в

умовах інтенсифікації навчальної діяльності учнів у сучасних закладах загальної середньої освіти, що відповідає науковій діяльності Державної установи «Інститут охорони здоров'я дітей та підлітків Національної академії медичних наук України», вказується мета та завдання дослідження, наукова новизна, практичне значення отриманих результатів, особистий внесок здобувача, апробація результатів дослідження та публікації.

В другому розділі охарактеризовані дані стосовно об'єкта і методів досліджень.

Слід зазначити, що дисертантом використаний широкий арсенал сучасних методів досліджень (санітарно-гігієнічні – для оцінки умов навчання школярів; соціально-гігієнічні – для оцінки рівня сформованості навичок здорового способу життя та здоров'яформуючої поведінки; фізіолого-гігієнічні – для визначення характеру шкільної адаптації та динаміки розумової працездатності; клінічні – для оцінки стану здоров'я школярів; психологічні – щодо визначення психоемоційного стану учнів; статистичні методи – для статистичної обробки отриманих матеріалів, встановлення зв'язків між чинниками освітнього середовища, медико-соціальними і психофізіологічними особливостями учнів та станом їх здоров'я, визначення факторів ризику) адекватних як меті, так і сформульованим завданням дисертаційної роботи.

В третьому розділі наведено дані про особливості освітнього середовища базової школи у умовах інтенсифікації навчальної діяльності. Методом дисперсійного аналізу визначено, що ЗЗСО має суттєвий вплив на формування відчуття задоволеності якістю викладання в школі, умовами навчання та допомогу учню з боку вчителів, кількість витраченого часу на виконання домашнього завдання, те, як безпечно може почувати себе дитина в школі та можливість мати вільний час у звичайний день. Тобто, загальний вплив ЗЗСО на учнів базової школи полягає у формуванні почуття безпеки у закладі, задоволеності умовами та якістю викладання, регламентацію вільного часу та допомогу з боку вчителів.

Також визначено фактори, які мають вплив на навчальну діяльність учнів. Серед найбільш значущих визначаються: навчальний колектив, програма навчання; стать. Тобто, школа не лише формує певне середовище для дітей, а й постає суттєвим фактором впливу на режим їх життєдіяльності протягом дня, при цьому сформованість навичок навчальної діяльності учнів базової школи пов'язана із рівнем сформованості навичок здоров'язберігаючої поведінки.

Результати досліджень розділу 3 оприлюднені на 1 науково-практичній конференції та висвітлені в 2 наукових публікаціях.

В четвертому розділі встановлено, що патологічна ураженість учнів (ПУ) у динаміці п'ятого класу більше зростала в умовах переходу учнів із початкової школи до базової в умовах трансформації освітнього середовища (гімназія №1 – навчання початкової школи в умовах пристосованої будівлі дитячого садочку) ніж в умовах сталого освітнього середовища (гімназія №2 - типовий освітній заклад для учнів з першого до одинадцятого класу).

На етапі входження в базову школу переважна частка скарг належала проявам астенії та гіповітамінозу. Для дівчат характерним було збільшення скарг на органи травлення, в той час серед хлопців зросли прояви кардіореспіраторних та ендокринних захворювань. Суб'єктивні зміни у стані здоров'я ЕК були зареєстровані з боку органів дихання, а для КП – з боку шлунково-кишкового тракту, ендокринної системи, органів зору, що ймовірно обумовлено більш різким зростанням вимог на етапі переходу до базової школи учнів, які навчались за гімназичною програмою у порівнянні з меритократичною програмою. Найбільш часто учні пред'являли скарги на підвищену стомлюваність, тривожність, головний біль, виснаженість, зниження пам'яті, труднощі у концентрації уваги, дратівливість.

Результати досліджень розділу 4 оприлюднені на 2 науково-практичних конференціях та висвітлені в 1 науковій публікації.

П'ятий розділ містить дані щодо успішності адаптації у базовій школі ЗЗСО і подолання критичних періодів розвитку особистості, що визначається

низкою зовнішніх і внутрішніх умов, важливе місце серед яких займають освітнє середовище, здоров'язбережувальна компетентність учня і взаємодія усіх учасників освітнього процесу на засадах активного моніторингу здоров'я дітей та чинників навчальної діяльності.

Медико-психологічний супровід є одним із актуальних шляхів профілактики неінфекційних захворювань дітей шкільного віку, який має на меті створення необхідних умов для ефективної адаптації до навчальних умов, взаємодії між усіма суб'єктами освітнього процесу, забезпечує пристосування в умовах інтенсивного інформаційного потоку, сприяє кращому засвоєнню знань, навичок, умінь. Основними компонентами удосконалення системи первинної профілактики неінфекційних захворювань із використанням медико-психологічного супроводу є: формування вміння жити в суспільстві, співпрацювати; розвиток здібностей до взаєморозуміння; формування відповідальності; розвиток навичок спілкування; навчання вирішення життєвих проблем; стимулювання пізнавальної активності; формування почуття впевненості; розвиток навичок самоорганізації; утворення і тренування умінь у сфері самовизначення, збереження і зміцнення власного здоров'я.

Результати досліджень розділу 5 оприлюднені на 2 науково-практичних конференціях та висвітлені в 2 наукових публікаціях.

Дисертаційна робота завершується 7 висновками, які повністю відповідають результатам проведених досліджень.

Зважаючи на викладене, констатую, що дисертаційна робота Нестеренко В.Г. виконана на високому науковому рівні, а об'єм проведеного дослідження за своїм обсягом відповідає поставленій меті й окресленим завданням. Наукові положення й висновки впливають із проведених досліджень, логічно обґрунтовані й аргументовано доведені. Достовірність результатів підтверджена шляхом опрацювання цифрових даних методом варіаційної статистики.

Наукова новизна і практичне значення роботи

полягає в тому, що вперше в Україні визначено гігієнічні підходи до запобігання негативного впливу чинників освітнього середовища на здоров'я академічно здібних учнів в умовах комплексного використання освітніх моделей актуалізації, поглиблення та збагачення у базовій школі закладів загальної середньої освіти, що дозволить зберегти наявний потенціал здоров'я при інтенсифікації їх навчальної діяльності; удосконалено оцінку впливу освітнього середовища на здоров'я навчального колективу із використанням індексу коморбідності.

Набули подальшого розвитку медико-профілактичні заходи з оптимізації освітнього процесу для попередження стійких порушень здоров'я і забезпечення гармонійного розвитку академічно здібних учнів в умовах інтенсифікації їх навчальної діяльності та впроваджені у навчальний процес на кафедрі гігієни, епідеміології та професійних хвороб Харківської медичної академії післядипломної освіти, а також у практичну діяльність Харківської загальноосвітньої школи № 36 та Харківської загальноосвітньої школи № 131.

Повнота викладення основних результатів дисертації у наукових фахових виданнях.

Основні положення дисертаційної роботи Нестеренко В.Г. повною мірою відображені у 17 публікаціях автора, в тому числі 6 статтях, які представлені у фахових наукових виданнях, затверджених МОН України (з них – 2 статті у наукових періодичних виданнях, що входять до переліку наукометричних баз), 10 тез доповідей у матеріалах науково-практичних конференцій, 1 свідоцтво про реєстрацію авторського права.

Оцінка ідентичності змісту автореферату і основних положень дисертації.

Автореферат дисертаційного дослідження Нестеренко В.Г. повністю відображає зміст дисертації, відповідає головним її положенням, оформлений

згідно з вимогами ДАК України. Зміст автореферату та основних положень дисертаційної роботи є ідентичними. Під час ознайомлення з дисертацією текстових запозичень не виявлено.

При загальній позитивній оцінці проведеної автором роботи, залишаються деякі питання, що потребують додаткового пояснення та коментарів в ході офіційного захисту.

1. Чому на першому етапі Вашого дослідження було вибрано дев'ять класів?

2. Який потенційний рівень впровадження запропонованих вами рекомендацій? Наскільки актуально їх розробка лише для проекту «Інтелект України»? Хто їх має впроваджувати в навчальному закладі?

Вказані дискусійні питання в цілому не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи Нестеренко В.Г. та не знижують наукову, теоретичну та практичну цінність дисертації.

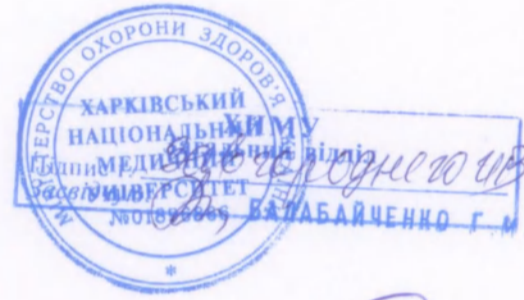
Висновок

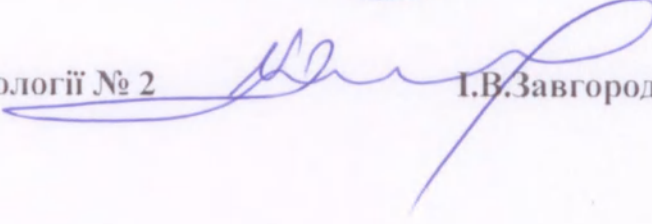
Дисертаційна робота Нестеренко Валентини Геннадіївни «Вплив медико-соціальних чинників на формування здоров'я академічно здібних дітей середнього шкільного віку», що представлена на здобуття наукового ступеня кандидата медичних наук за спеціальністю 14.02.01 - гігієна та професійна патологія, є завершеною самостійною науково-дослідною роботою. Дисертація оформлена згідно вимог, затверджених Постановою Кабінету Міністрів України № 423 від 07.03.2007 р. Робота викладена державною мовою і включає основні розділи, передбачені вимогами МОН України. Наукові положення і висновки логічно пов'язані з наведеним експериментальними даними.

За своєю актуальністю, науковою новизною отриманих результатів, теоретичною і практичною значущістю, методичним рівнем, повнотою висвітлення дисертаційних матеріалів в опублікованих працях дисертаційна робота Нестеренко Валентини Геннадіївни цілком відповідає

вимогам п. 11 «Порядку присудження наукових ступенів» затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 № 567 (зі змінами внесеними згідно із постановами Кабінету Міністрів № 655 від 19.08.2015 та № 1159 від 30.12.2015), а її автор заслуговує на присвоєння наукового ступеня кандидата медичних наук за спеціальністю 14.02.01 – гігієна та професійна патологія.

Офіційний опонент,
доктор медичних наук, професор,
директор навчально-наукового центру
якості освіти ХНМУ,
професор кафедри гігієни та екології № 2

І.В.Завгородній

*Відрук офіційного
опонента кандидатки
до спеціалізованої
вченої ради 27.12.2018р*

Вг. секретар